

Monitoring kredytowy jako instrument redukowania ryzyka

Monitoring kredytowy jest to system bieżącej i systemowej weryfikacji zdolności do spłaty zaciągniętego przez kredytobiorcę kredytu wraz z odsetkami w umownych terminach spłaty [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 roku Prawo bankowe, art. 28 ust. 1.]. Polega na analizowaniu na bieżąco sytuacji ekonomiczno-finansowej, wiarygodności klienta, a także prawidłowości przestrzegania oraz dotrzymywania wszystkich warunków określonych w umowie kredytowej.

Podstawowym celem monitoringu kredytowego jest systematyczne analizowanie poszczególnych umów kredytowych, a także struktury jakościowej portfela kredytowego na szczeblu oddziału i całego banku.

Monitoring dotyczy obserwacji rozwoju lub zmian i gromadzenia informacji w następujących zakresach [D. Lewandowski, Bezpieczne zarządzanie ryzykiem kredytowym w banku komercyjnym, Warszawa 1994, s. 38.]:

1. Dane o przedsiębiorcy, czyli personalna zdolność kredytowa (stosunki z bankiem – szczerść, otwartość, zaufanie, skrytość):

- zmiany w cechach osobowości,
- kwalifikacje zawodowe i menedżerskie,
- błędy menedżerskie,
- stan zdrowia.

1. Dane o firmie, czyli ekonomiczna zdolność kredytowa (obserwacji kondycji finansowej firmy dokonuje się na podstawie oceny statycznej (przeszłej i bieżącej) i dynamicznej (perspektywicznej), standingu ekonomicznego przy

wykorzystaniu wskaźników rentowności, płynności, sprawności działania i zadłużenia:

- sposób kierowania firmą,
- lokalizacja produkcji, zakładu,
- lokalizacja dostawcy i nabywcy, rynku zbytu,
- marketing, pozycja na rynku,
- system rachunkowości, rozliczenia z urzędem skarbowym, instytucjami ubezpieczeniowymi,
- stosunki płatnicze, sposoby płatności, obroty na rachunkach, wykorzystanie linii kredytowej,
- system informatyczny,
- negatywne sygnały np. z innych banków, wywiadów, prasy.

1. Dane o warunkach kredytowania:

- przeznaczenia kredytu zgodnie z zadeklarowanym we wniosku celem,
- wysokości uruchomionego i wykorzystanego kredytu,
- okresu kredytowania,
- odchylenia od terminów umownych,
- przyjęcia zadeklarowanych zabezpieczeń,
- wysokości prowizji, marży, stopy procentowej,
- zmian w spłacie kredytu,
- spłata odsetek i kapitału w pełnej wysokości i ustalonych terminach,
- wykonania innych paragrafów umowy kredytowej, np. udostępnianie danych o firmie, dokumenty sprawozdawcze, stan

rozliczeń z urzędem skarbowym i ZUS, informacja o zmianie formy własności, pogorszeniu się sytuacji ekonomiczno-finansowej, zobowiązania kredytobiorcy do podejmowania decyzji alokacyjnych (kapitałowych i rzeczowych) w określonych granicach.

1. Dane o zabezpieczeniu kredytowym:

- wystarczalności bieżącej wartości zabezpieczenia,
- zmiany od ostatnich oszacowań – wychwycenie spadku jego wartości,
- przewidywana wartość zabezpieczeń w momencie spłaty kredytu, np. w celu prolongowania.

Proces monitorowania rozpoczyna się w momencie podpisania umowy kredytowej i trwa do czasu całkowitej spłaty kwoty kredytu wraz z odsetkami oraz innymi należnościami dla banku, związanymi z danym kredytem. Wypełnianiem powyższych procedur zajmuje się z reguły specjalista kredytowy, odpowiedzialny za opracowanie wniosku kredytowego, na podstawie którego udzielony został zweryfikowany kredyt. Najważniejszymi źródłami informacji o bieżącej sytuacji kredytobiorcy są z reguły bezpośrednie kontakty z klientem tak w banku, jak i inspekcje w firmie. Lustracje są doskonałym sposobem na weryfikację danych niezbędnych do pełnej analizy, ich uzupełnieniem o dodatkowe informacje.

Bieżąca analiza sytuacji finansowej polega na obserwacji zapisów na rachunkach bankowych (zobowiązania przeterminowane, zajęcia sądowe, wielkość obrotów i inne). Również bieżąca analiza sprawozdawczości dostarcza wiele informacji. Sprawozdawczość jest źródłem informacji o bieżącej efektywności finansowej oraz o stanie majątkowym, natomiast przyczyny zmian zachodzących w działalności gospodarczej można ustalić na podstawie bezpośrednich badań w przedsiębiorstwie. Firma, której bank udzielił kredytu, nie może odmówić prawa do prowadzenia badań i ma obowiązek udostępnić wszelkie

niezbędne dokumenty [Bank w umowie kredytowej zobowiązuje kredytobiorcę do składania okresowych informacji o działalności gospodarczej oraz zastrzega sobie prawo do przeprowadzenia lustracji w zakresie związanym z zabezpieczeniem zwrotności kredytu w całym okresie kredytowania. Powyższe elementy umowy kredytowej w myśl Prawa Bankowego (art. 27 ust. 2) nie są obowiązkowe, są jednak wymienione jako te, które strony mogą określić.]

Stosowany przez bank zakres monitoringu regulują zewnętrzne regulacje ustawowe i regulacje wewnętrzne, przyjęte w danym banku.

Regulacje ustawowe związane są z normami dotyczącymi kształtowania się na poziomie całego banku współczynnika wypłacalności, koncentracji zadłużenia kredytowego, poziomu zadłużenia większych kredytobiorców i rezerw celowych na wierzytelności banku obciążone ryzykiem. Zasady kontroli kredytowej reguluje Zalecenie numer 1 Prezesa NBP z dnia 10 sierpnia 1990 roku, które zaleca m.in., aby banki miały akta kredytowe obejmujące:

- informacje dotyczące statusu prawnego kredytobiorcy,
- sprawozdawczość finansową z okresu wykorzystania i spłaty kredytu,
- oferty w sprawie zaciągania kredytu (występowanie o kredyt), których ramowy wzór może zostać określony przez bank i w wersji minimum powinien zawierać wysokość wnioskowanego kredytu, przeznaczenie kredytu, datę postawienia kredytu do dyspozycji, źródła i termin spłaty oraz wysokość zadłużenia w innych bankach,
- analizy dokonywane przez bank, dotyczące wyżej wymienionych ofert wraz z zawartymi w nich propozycjami wysokości kredytu i warunków jego udzielenia,
- umowy kredytowe (zgodnie ze wzorem opracowanym przez bank)

podpisane przez osoby do tego upoważnione, a zawierające istotne dla obu stron postanowienia dotyczące udzielenia, wykorzystania oraz spłaty kredytu,

- umowy dotyczące prawnego zabezpieczenia kredytów,
- aneksy do umów dotyczące na przykład zmiany terminów spłat rat kredytów, wysokości kredytu lub innych warunków umownych,
- terminarz spłat kredytów,
- ewidencję kredytów przeterminowanych, które powinny podlegać stałej i wnikliwej obserwacji.

Ponadto, zgodnie z wyżej wymienionym zaleceniem, banki powinny na bieżąco obserwować zdolność kredytową kredytobiorcy przez cały czas trwania stosunku kredytowego, podejmując następujące działania:

- dokonywanie przynajmniej raz w roku generalnego przeglądu sytuacji finansowej wszystkich kredytobiorców i analizy, czy stopień ryzyka zwrotności kredytu nie uległ pogorszeniu,
- dokonywanie bieżącej oceny osiągniętych wyników finansowych na podstawie okresowej sprawozdawczości,
- analizowanie prawidłowości wykorzystania kredytu zgodnie z przeznaczeniem,
- prognozowanie efektywności finansowej,
- dokonywanie analizy porównawczej wybranych wskaźników charakterystycznych dla danego kredytobiorcy,
- dokonywanie okresowej oceny stanu majątkowego kredytobiorcy w celu zabezpieczenia swych wierzytelności,
- obserwacje realności prawnych zabezpieczeń spłaty kredytu.

Wewnętrzne procedury monitoringu stosowane przez bank na poziomie oddziałów i centrali dotyczą bieżącej oceny zdolności

kredytowej, badania terminowości spłat rat kapitałowych i odsetek przez poszczególnych kredytobiorców; badania i aktualizacji realnej wartości przyjętych zabezpieczeń i analizy zbiorczej sprawozdawczości kredytowej oddziałów.

Monitoring kredytowy spełnia w banku dwie funkcje: informacyjną (identyfikowanie symptomów przyszłych problemów kredytobiorców) i zabezpieczającą (dostateczne wczesne rozwiązywanie tychże problemów) [B. Gruszka, Analiza kredytowa i fundamentalna..., op. cit., s. 73.].

Funkcja informacyjna umożliwia dostarczanie jednostkom kontrolującym i zarządzającym portfelem informacji o strukturze portfela (podział kredytów według rodzajów, wartości, branż, klas ryzyka itd.) i o rozwoju działalności kredytowej w okresach porównawczych. Monitoring poszczególnych umów kredytowych pozwala z kolei na dostarczanie informacji o niekorzystnych odchyleniach przebiegu procesu kredytowania od przyjętych założeń, co przy systematyczności działań w tym względzie daje podstawy do jakościowej poprawy decyzji kredytowych.

Funkcja zabezpieczająca sprowadza się do działań zapobiegawczych oraz do eliminowania następstw aktywnego ryzyka kredytowego. Wczesne rozpoznanie przyczyn i istoty nieprawidłowości zapobiega bowiem potencjalnym stratom umożliwiając zastosowanie środków mających skorygować owe niekorzystne odchylenia.

Model organizacyjny monitoringu banku na szczeblu oddziału obejmuje: inspektorów kredytowych, naczelników wydziałów kredytów, komisje kredytowe, dyrektora oddziału, natomiast na szczeblu centrali i specjalistów ds. monitoringu kredytowego, dyrektora departamentu kredytów, komitet kredytowy banku, komitet zarządzania aktywami i pasywami oraz zarząd banku.

W zależności od typu i obszaru kontroli, a także skali ryzyka kredytowego powinien być wykorzystywany odpowiedni tryb

kontroli kredytów:

- dla kredytów o znacznym zaangażowaniu kredytowym, obciążonych dużym ryzykiem kredytowym, wnioskujących w toku kredytowania o zmianę warunków kredytowania, nie spłacających długu i dla klientów o pogarszającej się sytuacji finansowej powinien być stosowany tryb zindywidualizowany,
- dla pozostałych klientów o mniejszym zaangażowaniu kredytowym, ograniczonym ryzyku kredytowym, rzetelnie wywiązujących się z umów kredytowych powinien być stworzony tryb automatyczny (rutynowy), który powinien dotyczyć wszystkich podmiotów gospodarczych prowadzących pełną rachunkowość.

Do użytecznych narzędzi, które pozwolą się dobrze przygotować do prowadzenia monitoringu kredytu, możemy zaliczyć [T. Haile, Monitoring kredytowy jako instrument redukcji ryzyka kredytowego, [w:] „Bank i Kredyt” 1997, nr 4, s. 93.]:

1. kalendarz służący do skrupulatnego, okresowego sprawdzania, jak wypełniane są przyrzeczenia i zobowiązania,
2. formularze – wykorzystywane w kontrolowaniu liczby dokumentów koniecznych dla kredytu komercyjnego,
3. zastosowanie zbioru zastrzeżeń i wymogów – różnych w zależności od zagadnienia, jakim zajmuje się umowa kredytowa,
4. kontrole realizacji prognoz przy porównywaniu wyników osiągniętych w miarę upływu czasu,
5. wizyty w firmie klienta – należące do najbardziej skutecznych środków zaświadczających się ze sprawami kredytobiorcy,
6. system wykrywania ryzyka – jest to system ważności faktów,
7. sygnały ostrzegawcze – ujawniające się z reguły w czasie corocznych przeglądów kredytów, gdy bank korzysta ze

sprawozdań finansowych,

8. taktykę obronną, którą należy zastosować, kiedy kłopoty staną się widoczne,

9. bankową wywiadownię gospodarczą, która jest wewnątrzbankową wywiadownią gospodarczą w centrali, zajmującą się systematycznym zbieraniem i weryfikowaniem materiału dotyczącego działalności kredytowej.

Końcowym etapem systemu monitoringu i kontroli kredytów jest system rachunkowości, który musi szybko i dokładnie określać jakiegokolwiek zmniejszenie wartości aktywów, przez wprowadzenie klauzul dotyczących utraty kredytu. Mechanizm rachunkowości kredytów jest pewnego rodzaju pętlą sprzężenia zwrotnego, która zmusza bank do formalnej oceny jakości portfela kredytowego i powoduje, że podejmowane są określone działania operacyjne.

W myśl obowiązującego zarządzenia Prezesa NBP banki mają obowiązek równoważyć skutki ryzyka handlowego wynikającego z ich działalności w drodze tworzenia i utrzymywania rezerw celowych. W tym celu, co kwartał, należy dokonać kwalifikacji należności banku, a jednym z kryteriów ustalania ryzyka bankowego jest sytuacja ekonomiczno-finansowa dłużnika.

Zgodnie z metodyką dokonuje się podziału na dwa rodzaje podmiotów, dla których niezależnie prowadzi się taką weryfikację [Ibidem, s. 94-95.]:

1. Podmioty gospodarcze nie prowadzące księgowości w pełnym zakresie. W celu dokonania klasyfikacji kredytów udzielonych tak zdefiniowanym podmiotom, banki posługują się matrycą bazującą na ocenie dwóch kryteriów:

- zdolności kredytobiorcy do obsługi zadłużenia,
- rodzaju przyjętego zabezpieczenia.

Po ocenieniu klasyfikuje się kredyt do określonej grupy:

- kredyt bez zastrzeżeń,
- kredyt pod obserwacją,
- kredyt poniżej standardu,
- kredyt wątpliwy,
- kredyt stracony.

1. Podmioty gospodarcze prowadzące księgowość w pełnym zakresie. Klasyfikacja kredytów udzielonych tak zdefiniowanym podmiotom bazuje na ocenie:

- obsługi zadłużenia,
- sytuacji finansowej.

Połączenie obu elementów oceny prowadzi do właściwej klasyfikacji kredytu na kredyty:

- normalne – w przypadku których nie pojawiły się żadne nieprawidłowości w spłatach kapitału i odsetek, a sytuacja ekonomiczno-finansowa nie budzi zastrzeżeń,
- poniżej standardu – gdzie opóźnienie w spłacie kapitału i odsetek wynosi powyżej 7 dni, ale nie dłużej niż 3 miesiące,
- wątpliwe – gdzie opóźnienie w spłacie powyżej 3 miesięcy, ale nie dłużej niż 6 miesięcy, znaczne pogorszenie sytuacji kredytowej,
- stracone.

Procedury monitoringu obejmują wszystkie kredyty, a wynik pozwala na podjęcie decyzji o utworzeniu rezerw celowych w wysokości [W polskich bankach system klasyfikacji należności (kredytów) reguluje Zarządzenie nr 13 Prezesa NBP z dnia 10 grudnia 1994 roku w sprawie równoważenia ryzyka bankowego w drodze tworzenia rezerw celowych.]:

- 20% – kredyty poniżej standardu,
- 50% – kredyty wątpliwe,
- 100% – kredyty stracone.

Należy podkreślić, że monitoring kredytowy prowadzi się na szczeblu oddziałów i centrali.

Zły monitoring często jest powodem powstawania trudnych kredytów. Banki mogłyby uniknąć bardzo wielu strat, gdyby oficerowie kredytowi pilnie śledzili losy kredytów, za które są odpowiedzialni. Niestety zbyt często obowiązek ten jest lekceważony. Zaniedbania w badaniu sprawozdań finansowych klienta, w przeprowadzaniu regularnych wizytacji kredytowanego przedsięwzięcia, w nadzorowaniu przedmiotu zabezpieczenia, w okresowym sprawozdaniu stanu i operacji na rachunku kredytowym oraz zaniedbania w innych elementach monitoringu prowadzą do sytuacji, w której kredytodawca traci orientację co do rzeczywistej pozycji kredytobiorcy i nie wie nawet, czy warunki umowy kredytowej są przestrzegane. Nieadekwatny monitoring umożliwia przekształcenie się małych problemów w problemy wielkie, prowadzące niekiedy do całkowitego załamania się kredytu.

Zakładając, że decyzja kredytowa była prawidłowa, monitoring jest ważny z czterech powodów:

- zmian zachodzących na świecie – sytuacja kredytobiorcy może ulec pogorszeniu z powodów będących poza jego kontrolą od czasu ostatniej formalnej analizy kredytu (nieprzewidziane zmiany warunków gospodarczych, nowa konkurencja, postęp techniczny),
- ukrytych problemów – oznaki niepowodzenia (straty księgowe, opóźnienia spłaty kredytu) pojawiają się najczęściej później niż podstawowe przyczyny kłopotów, bank kredytujący dzięki bezpośredniemu dostępowi do rachunku bieżącego i znajomości charakterystyki klienta ma więcej możliwości szybszego

dostrzeżenia zbliżających się kłopotów,

- przyczyny behawioralne – samo prawdopodobieństwo dokonania przez bank kontroli spłacenia kredytu, bez podjęcia samego działania wpływa mobilizująco na kredytobiorcę,

- możliwość błędu – zawsze istnieje możliwość popełnienia błędu przy udzieleniu kredytu, jedyny sposób sprawdzenia prawidłowości podjętej decyzji kredytowej to praktyka, a to oznacza, że pierwotny wybór musi być potwierdzony, należy zachować czujność przez cały okres kredytowania.

Symptomy trudnych kredytów, które mogą wystąpić w procesie monitorowania i administrowania udzielonym kredytem można podzielić na następujące kategorie [T. Haile, Monitoring kredytowy..., op. cit., s. 99.]:

- znaki ostrzegawcze zawarte w sprawozdaniach finansowych klienta,

- znaki ostrzegawcze pochodzące z kontaktów z kredytobiorcą,

- znaki ostrzegawcze pochodzące od osób trzecich,

- znaki ostrzegawcze pochodzące z danego banku.

Sygnaly rosnącego ryzyka kredytowego wynikające z monitorowania sprawozdań finansowych to:

- nieterminowe przygotowanie sprawozdań,

- wydłużenie okresu ściągania wierzytelności,

- pogorszenie się stanu kasy klienta,

- spadek aktywów bieżących,

- pogorszenie się płynności,

- wysoki udział środków trwałych w aktywach,

- niski kapitał własny w stosunku do długu,

- rosnąca sprzedaż i malejący jednocześnie zysk,
- rosnące nieproporcjonalnie koszty i inne.

Sygnały pochodzące z kontaktów z kredytobiorcą to:

- zmiana stosunku do banku,
- problemy rodzinne,
- zmiany w zachowaniu lub osobistych zwyczajach,
- powtarzanie się problemów,
- ryzykowne podejmowanie decyzji,
- niezdolność do planowania,
- nierealistyczne ustalanie cen.

Sygnały pochodzące od osób trzecich (otoczenie) to:

- pytania kierowane do banku przez kontrahentów mające na celu uzyskanie informacji o stanie zadłużenia kredytobiorcy,
- pytania kierowane do banku przez inne banki zmierzające do uzyskania informacji o kredytobiorcy,
- toczące się przeciwko kredytobiorcy postępowanie egzekucyjne, - sądowe spory majątkowe kredytobiorcy z osobami trzecimi.

Sygnały pochodzące z danego banku to:

- malejące obroty na rachunkach lub spadające salda,
- słabe planowanie finansowe dotyczące potrzeb w zakresie aktywów trwałych lub potrzeb w zakresie kapitału obrotowego,
- częste zadłużenie krótkoterminowe,
- czeki bez pokrycia,

- częste wnioskowanie o kredyty w rachunku bieżącym,
- brak identyfikacji źródła spłaty kredytu.

Największy polski bank – PKO BP zarządza ryzykiem kredytowym poprzez monitorowanie zaangażowania kredytowego zarówno w stosunku do indywidualnych kredytobiorców, jak i poszczególnych gałęzi gospodarki. Zdaniem Zarządu PKO BP koncentracja kredytów udzielonych indywidualnym kredytobiorcom i poszczególnym gałęziom gospodarki nie niesie ze sobą nadmiernego ryzyka kredytowego [Raport roczny 1999, Powszechna Kasa Oszczędności Bank Państwowy Departament Promocji i Informacji, Warszawa 2000, s. 86.].

Jeśli szukają Państwo pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebują Państwo fachowych konsultacji to polecamy stronę [pisanie prac](#) - profesjonalna pomoc w pisaniu prac w granicach prawa.